

Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lastensuojelun perhehoidon toimintaohje

Voimassa 2021 alkaen

Sisältö	1
ALKUSANAT	2
1. LASTENSUOJELUN PERHEHOITO ETELÄ-POHJANMAAN MAAKUNNASSA	2
1.1 Perhehoidon tarkoitus ja tavoitteet	2
1.2 Perhehoidon sijoittuminen lastensuojelussa	3
1.3 Lastensuojelun perhehoidon muodot	3
2. PERHEHOIDON JÄRJESTÄMINEN	3
2.1 Perhehoitajien rekrytointi ja valmennus	4
2.2 Perhehoitajana toimimisen edellytykset	4
2.3 Lapsen tulo perhehoitoon	4
2.4 Perhehoidon päättyminen	5
3. PALVELUT JA TUKI PERHEHOITAJILLE	5
3.1 Perhehoitajan tuki sijoituksen aikana	6
3.1.1 Perhehoitajan vapaa	6
3.1.2 Työnohjaus	6
3.1.3 Mentorointi	7
3.1.4 Perhehoitajan täydennyskoulutus ja vertaistuki	7
3.1.5 Perhehoitajan hyvinvointitarkastus	7
4. PERHEHOITOA MÄÄRITTÄVÄT SUUNNITELMAT JA SOPIMUKSET	7
4.1 Perhehoitajan asema	7
4.2 Salassapito	8
4.3 Asiakassuunnitelma	8
4.3 Toimeksiantosopimus	8
5. PERHEHOITAJALLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET	9
5.1 Perhehoidon palkkio ja kustannusten korvaaminen	9
5.1.1 Hoitopalkkio	9
5.1.2 Kulukorvaus	9
5.1.3 Lapsilisä	10
5.1.4 Lapsen käyttövarat	10
5.1.5 Sijoitus vastaanottoperheeseen	10
5.1.6 Käynnistämiskorvaus	10
5.2 Harrastusmenot	11
5.3 Terveystuomien menot	11
5.4 Toisen asteen opinnot	11
5.5 Varhaiskasvatus	11
5.6 Korvaus oman auton käytöstä	12
5.7 Perhehoitaja ja kodin ulkopuolinen työ	12
6. PERHEHOIDON VALVONTA	12

ALKUSANAT

Etelä-Pohjanmaan maakunnallisen lastensuojelun perhehoidon toimintaohjeen tarkoitus on luoda yhtenäiset toimintatavat sosiaalityön, perhehoitajien, lasten ja lapsen vanhempien välillä. Toimintaohje on sosiaali- ja terveystieteiden alalla tai muussa kunnan/kuntayhtymän toimielimessä hyväksytty asiakirja toimeksiantosuhteista lastensuojelun perhehoitoa ohjaamaan. Toimintaohje koskee kuntien toimeksiantosuhteista perhehoitoa, jossa myös perhehoidon tuesta vastaa kyseinen kaupunki, kunta, kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue. Ohje ei siis koske perhehoidon järjestämisestä erikseen sovittua palvelua (perhehoitolaki 11 §).

1. LASTENSUOJELUN PERHEHOITO ETELÄ-POHJANMAAN MAAKUNNASSA

1.1 Perhehoidon tarkoitus ja tavoitteet

Perhehoito tarkoittaa lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä tehtävään hyväksytyssä perheessä, joko sukulaisperheessä tai muussa perhehoitoperheessä. Se antaa lapselle mahdollisuuden perhe-elämään, mikä edistää hänen perusturvallisuuttaan, psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kehitystään. Perhehoito on tärkeä osa lastensuojelua ja tarjoaa lapselle hoitavat, mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet. Perhehoito on lastensuojelulain mukaan ensisijainen sijaishuollon muoto.

Viranomaisen vastuulla olevaa toimintaa ohjaa lainsäädäntö ja tässä alla on kattavasti lueteltuna perhehoitoa koskevaa lainsäädäntöä. Ajantasaisin lakitieto löytyy osoitteesta finlex.fi, katso ”ajantasainen lainsäädäntö”:

- Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992)
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)
- Hallintolaki (434/2003)
- Julkisten alojen eläkelaki (81/2016)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Laki holhoustoimesta (442/1999)
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Perhehoitolaki (263/2015)
- Suomen perustuslaki (731/1999)
- Sairausvakuutuslaki (1224/2004)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Tietosuojalaki (1050/2018)
- Työsopimuslaki (55/2001)
- Työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)

Perhehoidon järjestäminen on viranomaisen vastuulla. Vaikka se toteutetaan yksityiskodissa, toimeksiantosopimussuhde tekee siitä julkisen viranhoidon alaista toimintaa, mikä tulee asiassa ottaa huomioon.

1.2 Perhehoidon sijoittuminen lastensuojelussa

Perhehoitoa käytetään sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimena että sijaishuoltona huostaan otetuille lapsille. Myös jälkihuolto 25 ikävuoteen saakka voidaan toteuttaa perhehoitona. Avohuollon tukitoimena tai kiireellisenä sijoituksena perhehoito on määräaikaista. Huostaan otettujen lasten perhehoidosta tehdään sijoitus päätös toistaiseksi voimassa olevana.

Perhehoito on lastensuojelun sijaishuollon ensisijainen muoto. Lapsen tarvitessa sijaishuoltoa on aina ensin selvitettävä voidaanko hänen hoitonsa järjestää läheisten luona. Tällöin kyseessä on sukulaissijoitus, jossa lapsen hoito ja kasvatusta on järjestetty sukulaisten tai muun lapselle läheisten henkilöiden luona yksityiskodissa, jonka sosiaalihuollosta vastaava toimielin on hyväksynyt perhehoidoksi. Mikäli tämä ei ole mahdollista ja lapsen edun mukaista on päästä perhehoitoon, selvitetään mahdollisuus joko toimeksiantosopimussuhteeseen tai luvanvaraiseen perhehoitoon.

1.3 Lastensuojelun perhehoidon muodot

Lyhytaikainen perhehoito on kestoltaan muutamien päivien tai kuukausien ajan toteutettavaa perhehoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä tai kiireellisenä sijoituksena. Lapsi on sijoitettu perheeseen, esimerkiksi vanhempien kuntoutumisen ajaksi tai hänelle etsitään jatkuvaa perhehoitopaikkaa tai kun lapsi odottaa adoptiota. Lyhytaikaisen perhehoidon tarve tulee tarkistaa kolmen kuukauden välein (lastensuojelulaki 417/2007 37 §) ja tiedossa on sijoituksen päättymispäivä.

Vastaanotto-perhehoito on lyhytaikaista perhehoitoa, jossa lapsi sijoitetaan lyhyellä varoitusajalla varalla olevaan perheeseen. Lapsi tulee perheeseen yleensä kriisin keskeltä, jolloin ei ole ehditty tutustumaan tai valmistautumaan sijoitukseen ennakoon. Osalla kunnista on perheitä, jotka päivystävät vuoroviikoin ympärivuorokauden.

Pitkäaikainen perhehoito on kodinomainen tapa järjestää huostaan otetun lapsen tai jälkihuollossa olevan nuoren hoito ja kasvatusta. Sijoitukset tehdään yleensä toistaiseksi eli niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Tiedossa ei ole sijoituksen päättymispäivää.

2. PERHEHOIDON JÄRJESTÄMINEN

Osa eteläpohjalaisista kunnista etsii, rekrytoi ja kouluttaa perhehoito perheitä oman alueen sijaishuollon tarpeisiin. Uusia perhehoito perheitä etsitään kaikenikäisille lapsille. Perhehoito perhettä tarvitaan silloin, kun lapsi ei voi enää asua omassa perheessään. Sijoituksen taustalla ovat usein vanhempien päihde-, mielenterveys-, väkivalta-, kasvatusta ja muut ongelmat.

Lasten aikaisemmat kokemukset näkyvät sijoituksen aikana yksilöllisinä oireiluina. Turvallinen ja huolta pitävä perhehoito perhe ja tasapainoinen kasvuympäristö auttavat lasta selviytymään ja läpikäymään joskus vaikeitakin elämäkokemuksia. Perhehoitajan vuorovaikutustaidoille nämä edellä mainitut tarpeet asettavat tärkeitä vaatimuksia.

2.1 Perhehoitajien rekrytointi ja valmennus

Perhehoitajia rekrytoidaan läpi vuoden. Toiminnasta kiinnostuneet perheet saavat tietoa alkavista valmennusryhmistä (mm. PRIDE-valmennus) perhehoidon sosiaalityöntekijältä tai sosiaaliohjaajalta.

PRIDE-ennakkovalmennus on sijais- tai adoptiovanhemmuutta harkitseville tarkoitettu ryhmämuotoinen valmennus, joka sisältää yhdeksän tapaamista (27 tuntia) noin neljän - kuuden kuukauden aikana. Ryhmätapaamisten lisäksi valmentajat tapaavat osallistujia henkilökohtaisesti perhekohtaisissa tapaamisissa. Ennakkovalmennukseen sisältyy myös yksilökohtaisia tehtäviä, joissa ryhmätapaamisten sisältöjä käsitellään oman elämän näkökulmasta. Osallistujat saavat valmennuksessa PRIDE-kirjan, joka sisältää valmennustapaamisten keskeiset asiat ja lisämateriaalia tapaamisten teemoista. Ennakkovalmennus sisältää tietoa, pienryhmätyöskentelyä ja kokemuksellisia harjoituksia, joiden avulla osallistujat eläytyvät tilanteisiin, joita sijoitetut lapset ja heidän läheisensä voivat kokea. Ennakkovalmennuksen aikana osallistujat arvioivat omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan sijais- tai adoptiovanhemmuuteen yhdessä valmentajien kanssa. Valmennus päättyy yhteiseen, kirjalliseen loppuarviointiin. Valmennuksen jälkeen sijaisvanhemmuutta harkitsevat voivat tehdä tietoisin päätöksen sijaisvanhemmuuteen ryhtymisestä. Valmentajina ennakkovalmennuksessa toimivat sijais- tai adoptiovanhempi ja sosiaalityöntekijä yhdessä.

2.2 Perhehoitajana toimimisen edellytykset

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoitajan perheenjäsenten ihmissuhteiden, elämäntilanteen sekä taloudellisen tilanteen tulee olla vakaa. Perhehoitajan on toimittava yhteistyössä lapsen vanhempien, lähiomaisten, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, perhehoidon työntekijöiden sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa.

Perhehoitajan tehtävä edellyttää hyvää mentalisaatiokykyä (mielentäminen) ja joustavuutta ihmissuhteissa. Ennen toimeksiantosopimuksen solmimista perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Ammatillisessa perhehoidossa edellytetään kahta perhehoitajaa, joista ainakin yhdellä perhehoidon hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. Arvion perhehoitajan valmiuksista koulutuksen aikana tekevät kouluttajat. Toimeksiantosuhteista perhehoitoa valvovat ja tukevat sijoittaja- ja sopimuskunta.

Perhehoitajaa pyydetään esittämään ajantasainen rikosrekisteriote ennen sijoituksen alkamista. Perhehoitaja pyytää Oikeusrekisterikeskukselta otteen.

2.3 Lapsen tulo perhehoitoon

Päätös perhehoitajaksi ryhtymisestä lapsen saapumiseen voi olla pitkä matka. Lasta voi joutua odottamaan useita vuosia, tai tieto lapsen sijoituksesta perheeseen voi tulla yllättävänkin nopeasti. Joissakin tapauksissa sijaisvanhemmuus voi alkaa loma-, kriisi-, tuki- tai lyhytaikaisena perhehoito perheenä toimimisesta. Aina kaikki ei mene suunnitellusti ja harkiten. Asiat voivat edetä nopeasti ja yllättävien elämänmuutosten seurauksena perhe voi saada uuden lapsen tai jopa kerralla useamman, nopealla päätöksellä sijoitukseen.

Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta sijoitetun lapsen tulo perheeseen aiheuttaa jotakin erityistä ja erilaista perheen arjen kannalta. Lapsen taustasta riippuen voi alkua olla hyvinkin vaikea. Usein sijoitettu lapsi on kovin vetäytyvä, hiljainen ja arka. Kontaktin ja yhteyden luominen voi viedä aikaa, sillä lapsi on kokenut traumaattisia asioita tai aikuisiin luottaminen on vaikeaa. Toisaalta lapsi voi olla kovin uhmakas, aggressiivinen ja haastava. Usein lapsen on vaikea näyttää tai hallita tunteitaan, tilanne on lapselle uusi ja

ahdistava. Lääketieteellinen diagnoosi, rankat perhetaustat, vakavat traumat, erilaiset oppimisvaikeudet ja käytösongelmat ovat tavallisia sijoitetuille lapsille. Erilaiset diagnoosit ja tieto lapsen taustoista voivat kuitenkin auttaa ymmärtämään lasta ja hänen käytöstään. Toisinaan käytökselle on vaikea löytää selkeää syytä ja psyykkisten ongelmien selvittäminen ja niiden kanssa kamppailu on kuluttavaa.

2.4 Perhehoidon päättyminen

Kun huostassa pidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassa pidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Huostaanoton ja/tai sijaishuollon muuttamista voivat hakea myös yli 12-v. lapsi itse tai hänen huoltajansa. Harkittaessa lapsen etua huostassa pidon tai perhesijoituksen lopettamista koskevassa asiassa, tulee ottaa huomioon:

- sijaishuollon kesto
- lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitseva kiintymyssuhde
- lapsen ja hänen vanhempiensa kanssakäyminen
- lapsen mielipide

Perhehoito pyritään aina päättämään suunnitelmallisesti ja perustuen yhteiseen näkemykseen lapsen edusta.

Perhehoito voi päättyä myös perhehoitajista tai perhehoidon olosuhteista. Olosuhteissa tapahtuvista muutoksista tulee ilmoittaa välittömästi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Huostassa pito lakkaa viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Tämän jälkeen nuorella on mahdollisuus jälkihuoltoon. Nuoren perhehoito jälkihuollon sijoituksena voi tarvittaessa jatkua kunnes nuori täyttää 25 vuotta.

Perhehoito voi päättyä myös määräaikaisen perhehoitosopimuksen päättyessä, esim. silloin, kun on kyseessä avohuollon sijoitus.

Perhehoitaja voi itse irtisanoa perhehoidon päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Lisäksi perhehoito voidaan purkaa välittömästi, katso tarkemmin toimeksiantosopimus.

Perhehoidon päättyessä lapsesta kertyneet asiakirjat tulee palauttaa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Lapselle sijoituksen aikana hankitut edelleen käytössä olevat tavarat lähtevät pääsääntöisesti lapsen mukaan.

3. PALVELUT JA TUKI PERHEHOITAJILLE

Perhehoitoa järjestävä kunta tai kuntayhtymä huolehtii kaikille lapsille ja heidän perhehoitajilleen alkuvaiheen tiiviimmän tuen sijoituksen alussa ja myöhemmin tarpeen mukaan. Perhehoitolain mukainen tuki sisältää sosiaalityöntekijän/sosiaalihoajaan kotikäynnit, lapsen ja hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän kahdenkeskiset tapaamiset, perhehoito perheelle ja lapselle vertaistukea tarjoavat valmennuspäivät, lasta koskevan asiakassuunnitelman tekemisen sekä lakisääteisen taloudellisen tuen. Sijaissisarusten asema perheessä huomioidaan myös.

3.1 Perhehoitajan tuki sijoituksen aikana

Perhehoitajan tarkoituksenmukainen ja oikea-aikainen tuki mahdollistavat perhehoidon laadukkaan toteutumisen. Perhehoidossa on varmistettava, että perhehoitajat pystyvät tarjoamaan lapsen tarpeita vastaavaa hoitoa pitkäkestoisesti ja tilanteiden mahdollisesti muuttuessa. Tämän mahdollistamiseksi perhehoitajan vastuutyöntekijä huolehtii perhehoitajan tukipalveluiden järjestämisestä perhehoitajien osaamisen ja työskentelytaitojen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Perhehoitajalla on velvollisuus tehdä yhteistyötä ja vastaanottaa tarpeelliseksi arvioitua tukea, riittävän perhehoidon laadun ja lapsen edun toteutumisen perhehoidossa.

3.1.1 Perhehoitajan vapaa

Perhehoitajan oikeus vapaaseen on ensisijaisesti tukea jaksamiseen. Vapaan järjestyminen ja mahdollisuus irrottautua sitovasta ja usein myös vaativasta tehtävästä tukee perhehoidon onnistumista ja perhehoidossa olevan henkilön hyvinvointia.

Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on kaksi vuorokautta kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Palkkion maksamisesta perhehoitajan vapaan ajalta sovitaan toimeksiantosopimuksessa perhehoitolaki (263/2015) 13 §, HE 86/2016. Perhehoitajan vapaan sijasta perhehoitaja ja kunta voivat erikseen sopia myös muita keinoja jaksamisen tueksi. Näistä sovitaan erikseen perhehoidosta vastaavan työntekijän kanssa.

Käyttämättömiä vapaita ei huomioida rahallisesti. Vapaita ei voi siirtää seuraavalle vuodelle, vaan ne pitää käyttää saman vuoden aikana. Vapaan aikaisesta lasten hoidosta tulee sopia perhehoidon ohjaajan tai sosiaalityöntekijän kanssa. Vapaan aikana lapsesta/ lapsista vastaa toimeksiantosuhteisesti joku muu henkilö/ henkilöt, jotka ovat hyväksytyjä tehtävään.

3.1.2 Työnohjaus

Työnohjaus voi olla tarpeellinen apu perhehoitosuhteen alkuvaiheessa ja myöhemmin oman roolin hahmottamisessa ja mahdollisten epärealististen odotusten purkamisessa. Työnohjaaja voi asettua perhehoitajan rinnalle tutkimaan tilannetta sekä kyselemään ja esittämään erilaisia näkökulmia, jotka haastavat perhehoitajaa pohtimaan asioita uudelleen. Jo se, että perhehoitajalla on mahdollisuus käydä läpi tunteitaan työnohjauksessa ilman, että hänen kelpoisuuttaan toimia perhehoitajana arvioidaan, on helpottavaa ja normalisoi arkea.

3.1.3 Mentorointi

Mentoritoiminnan avulla siirretään kokemukseen perustuvaa tietoa ja osaamista perhehoitajalta perhehoitajalle. Kokenut, mentorikoulutuksen saanut perhehoitaja kuuntelee, tukee ja ohjaa uutta perhehoitajaa erilaisissa arjen tilanteissa ja kysymyksissä. Suhde perustuu avoimuuteen ja molemminpuoliseen luottamukseen. Menetelmänä mentoritoiminta palvelee kaikkia osapuolia, niin uutta perhehoitajaa (aktoria) kuin kokenutta perhehoitajaa (mentoria) ja samalla myös sijoittajakunnan sosiaalityöntekijää.

Parhaimmillaan mentori on kokemuksen välittäjä, arjen selkeyttäjä ja sillanrakentaja osapuolien välillä. Mentorisuhde on tavoitteellinen, määräaikainen ja palkkiollinen ja siitä sovitaan aina kirjallisesti sosiaalitoimen tai sijoittajaorganisaation kanssa.

3.1.4 Perhehoitajan täydennyskoulutus ja vertaistuki

Perhehoitajille järjestetään yhteisiä koulutustilaisuuksia 1-2 kertaa vuodessa sekä mahdollistetaan osallistuminen erillisille koulutuspäiville. Erillisiin koulutuspäiviin osallistumisesta tehdään koulutushakemus, joka käsitellään yksittäisenä hakemuksena ja myönnetään määrärahan puitteissa. Perhehoitajille järjestetään myös säännöllisiä vertaistukitapaamisia ja perhehoidon ohjaajan tai sosiaalityöntekijän tapaamisia. Alueellisia vertaistukiryhmiä toimii ympäri maata. Esimerkiksi Perhehoitoliiton alueyhdistystoiminnan kautta perhehoitoperheet voivat tavata toisiaan. Perhehoitoliiton nuorisotyö järjestää Sinut ry:n kanssa leirejä ja tapahtumia sijoitetuille nuorille ja sijaissisaruksille.

Täydennyskoulutus on luonteeltaan velvoittavaa kaikille osapuolille.

3.1.5 Perhehoitajan hyvinvointitarkastus

Päätoiminen, toimeksiantosopimussuhteessa oleva perhehoitaja voi käydä joka toinen vuosi terveystarkastuksessa oman paikkakunnan terveyskeskuksessa (Perhehoitolaki 15 a §). Tarkastuksen voi tehdä terveydenhuollon ammattihenkilö, kuten terveydenhoitaja tai sairaanhoitaja. Päähuomio tarkastuksessa on perhehoitajan jaksaminen, tuen tarpeen tunnistaminen sekä perhehoitajan kuormittumisen riskitekijät. Perhehoitajalle korvataan tämä käyntimaksu. Jos perhehoitaja on työterveyshuollon piirissä, työterveystarkastukset tehdään tämän kautta.

4. PERHEHOITOA MÄÄRITTÄVÄT SUUNNITELMAT JA SOPIMUKSET

4.1 Perhehoitajan asema

Perhehoitajan tärkein tehtävä on kiintymykseen houkutteleva ja hoivaava suhde sijoitettuun lapseen. Perhehoitajan tehtävänä on vastata lapsen arkipäiväisestä kasvatuksesta ja hoidosta sekä tuottaa tietoa sekä huomioita lapsen arjesta. Perhehoitajan tehtävänä on tukea lapsen suhteita hänelle tärkeisiin ihmisiin sekä tarjota pysyvyyttä sijaishuollossa. Perhehoitaja tekee yhteistyötä sijoitetun lapsen läheisten sekä viranomaisten kanssa.

Perhehoitajan asemaa määrittävät perhehoitolaki ja siihen liittyvät muut lait, kuten esimerkiksi työtapaturma- ja ammattitautilaki, sairausvakuutuslaki, työttömyysturvalaki ja julkisten alojen eläkelaki.

Perhehoitaja ja sijoittava kunta tai kuntayhtymä laativat perhehoidosta toimeksiantosopimuksen, jossa sovitaan molempipuoliset oikeudet ja velvollisuudet.

Toimeksiantosuhde ei ole työsuhde, perhehoitaja ei ole työsuhteessa kuntaan. Perhehoitaja ei ole yrittäjä. Kunnan vastuulla on lakisääteisen tapaturma- ja eläkevakuutuksen hankkiminen perhehoitajalle.

Sijoitetuilla lapsilla on voimassaoleva tapaturmavakuutus. Perhehoitoon sijoitetun lapsen aiheuttaman vahingonkorvausvastuuta selvittäessä tarkastellaan sekä perhehoitajan vastuuta ja valvontavelvollisuutta että sijoittajan vastuuta perhehoidon järjestäjänä.

Suositeltavaa on, että perhehoitaja tarkistaa koti-irtaimistovakuutuksen siltä osin, että se koskee myös sijoitettua lasta. Huomioitava, että sijoitettu lapsi asuu perheessä perheenjäsenenä, eikä kyseessä ole lyhytaikainen järjestely.

4.2 Salassapito

Sosiaalihuollon asiakaslaissa on säännös vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta, joka velvoittaa myös perhehoitajia. Perhehoitaja ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan tehtävässään tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Tämä koskee kaikenlaista keskustelua lapsen asiassa ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Vaitiolovelvollisuus on huomioitava erityisesti sosiaalisen median käytössä kuten WhatsApp tai Facebook viestinnässä.

Sosiaalihuollon asiakaslain mukaan salassa pidettävää tietoa ei saa käyttää omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Kielto koskee myös aikaa sen jälkeen, kun toimeksiantosopimus on jo päättynyt.

Asiakirjasalaisuutta koskevan säännöksen mukaan salassa pidettävää asiakirjaa ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle, eikä antaa sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Säännös koskee kaikkia tiedon tallentamisen tapoja.

Asiakirjaksi voidaan lukea myös sähköpostiviestit ja tekstiviestit.

4.3 Asiakassuunnitelma

Lapsen sijoitus perhehoitoon perustuu asiakassuunnitelmaan, mihin kirjataan ne lapsen tarpeet, jotka määrittävät sijaishuollon tarkoitusta ja tavoitteita. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös, millaista erityisen tuen ja avun järjestämistä tarvitaan lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Lisäksi siihen kirjataan, mitä on sovittu lapsen ja hänen läheisten yhteydenpidosta sekä, miten suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla tavoite perheen jälleen yhdistämisestä. Asiakassuunnitelmaa tulee täydentää tarvittaessa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla, ja se on tarkistettava tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa. Asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, lapsen, vanhempien, perhehoitajien tai muiden lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Sosiaalityöntekijä pyrkii tapaamaan lapsen, lapsen vanhemmat ja perhehoitajat ennen asiakassuunnitelman neuvottelua.

4.4 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

[Perhehoitolaki 10 § \(Finlex\)](#)

1. perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta,
2. perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön kalenterikuukausittaisen käyttövarojen maksamisesta,
3. perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta,
4. hoidon arvioidusta kestosta,
5. perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta,
6. perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta,
 - 6a. hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä,
7. toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta,
8. tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista sekä
9. yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken.

On suositeltavaa sopia myös siitä, millaista kasvatuksellista tukea tai tukea arjesta selviytymiseen perhehoitaja saa hoitotyön onnistumiseksi ja työssä jaksamiseksi. Lapsen yksilöllisistä tarpeista voi syntyä tarve sopia esimerkiksi perhehoitajan velvollisuudesta viedä lapsi tapaamaan hänelle läheisiä henkilöitä ja korvata tästä perhehoitajalle aiheutuvat kuljetuskustannukset. Voi myös syntyä tarve sopia esimerkiksi erityisestä tuesta lapsen harrastustoiminnan vuoksi.

Toimeksiantosopimusta tarkistetaan hoidon kestoja tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä silloin, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta. Sopimus voidaan irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua, jos toimeksiantosopimuksessa ei ole toisin sovittu. Perhehoitajaa velvoittaa toimeksiantosopimus koko irtisanomisajan.

[Perhehoitolaki 10 § 2 momentti ja 12 §](#)

Jos perhehoito tai perhekoti todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, tulee pyrkiä saamaan aikaan korjaus asiassa. Toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi, jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa.

5. PERHEHOITAJALLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET

5.1 Perhehoidon palkkio ja kustannusten korvaaminen

Etelä-Pohjanmaan kuntien kunkin alueen sosiaali- ja terveyslautakunta tai vastaava toimielin vahvistaa vuosittain lastensuojelun perhehoidon palkkiot ja kustannusten korvaukset. Tämä päätös annetaan vuosittain tiedoksi perhehoitajille ja uudelle perhehoitajalle.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhehoidon palkkioita ja kulukorvauksia koskeva Kuntainfo huomioidaan päätöksenteossa.

5.1.1 Hoitopalkkio

Perhehoidosta maksetaan hoitopalkkiota, joka on veronalaista tuloa. Hoitopalkkio voidaan maksaa vain toiselle perhehoitajista tai jakaa molemmille perhehoitajille. Hoitopalkkio on indeksisidonnainen ja se kerryttää eläkettä.

5.1.2 Kulukorvaus

Kulukorvaus kattaa perhehoidossa olevan ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot sekä ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset ml. terveyskeskus ja poliklinikkamaksut, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Lisäksi kulukorvaus sisältää lastensuojelulain (417/2007) nojalla perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöön mainitun lain nojalla annettavat käyttövarat (perhehoitolaki 17 §).

Kulukorvauksella katettavia menoja ovat lisäksi vaatetus, käsikauppalääkkeet, tilapäiseen sairastumiseen liittyvät reseptilääkekulut, vapaaehtoiset rokotteet, vapaaehtoiset lapsen vakuutukset (ml. matkavakuutukset), tavanomaiset ja iän mukaiset harrastusvälineet ja harrastukset. Perheeseen sijoitetun lapsen

tavanomaiset lomamatkat perhehoito perheen kanssa sekä lapsen passi ja henkilökortti. Lapselle hankittu tietokone, matkapuhelin ja niiden käyttökustannukset. Lisäksi kulukorvaukseen kuuluvat yhteydenpitoon liittyvät matkat sekä harrastuksiin ja lapsen koulun tapahtumiin liittyvät matkat. Mopoajokortti, lapsen leirit (ml. rippileiri tai vastaava).

Erikseen korvataan asiakassuunnitelmassa mainitut ja sovitut asiat.

Vastaanottoperhetoiminnassa on tavanomaista perhehoitoa korkeampi kulukorvaus. Se kattaa pääosin kaikki kustannukset lapsen osalta.

5.1.3 Lapsilisä

Lapsilisä maksetaan Kelan toimesta perhehoitajalle suoraan, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sitä esittäessä. Tämä edellyttää, että lapsilisä peritään lapsen vanhemmalta/ huoltajalta ensin. Perhehoitaja hakee lapsilisän ja sosiaalityöntekijä tekee ilmoituksen Kelalle.

Vastaanottoperheisiin sijoituksen aikana tai lyhyissä avohuollon- tai kiireellisten sijoitusten aikana edellä mainittua etuutta ei makseta perhehoitajalle.

5.1.4 Lapsen käyttövarat

Perhehoidossa olevalle lapselle kuuluu antaa kalenterikuukausittain käyttövaroja hänen henkilökohtaisia tarpeita varten iästä ja kasvuympäristöstä riippuen seuraavasti:

- o alle 15 -vuotiaalle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan
- o 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa 1/3 kulloinkin voimassa olevasta elatustuen määrästä. (vuonna 2020 täysimääräinen elatustuki on 167,01 e/kk, joten käyttövaran määrä on vähintään 55,67 e/kk). Kelan sivuilta löytyy vuosittain ajantasainen elatustuen määrä.

Käyttövaroilla ei ole tarkoitus kattaa lapsen koulunkäyntiä tai harrastuksia, vaan kyse on taskurahan luonteisista varoista.

5.1.5 Sijoitus vastaanottoperheeseen

Joissakin Etelä-Pohjanmaan maakunnassa olevista kunnista tai yhteistoiminta-alueista on käytössä vastaanottoperhetoimintaa. Varalla olon ajalta vastaanottoperheelle maksetaan varallaolokorvausta. Varalla olo päättyy sinä päivänä, kun perheeseen sijoitetaan lapsi. Tällöin sijoituksen alkaessa maksetaan päiväkohtainen palkkio ja kulukorvaus toimeksiantosopimuksen mukaisesti ja varallaolokorvaus päättyy. Vastaanottoperheen hoito- ja kulukorvaukset ovat tavanomaista perhehoitoa suuremmat.

5.1.6 Käynnistämiskorvaus

Käynnistämiskorvauksella katetaan perhehoidon käynnistämisestä aiheutuvia kuluja, kun lapsi sijoitetaan pitkäaikaiseen perhehoitoon. Kulut syntyvät lapsen yksilökohtaisista tarpeista. Käynnistämiskorvauksella voidaan myöntää esimerkiksi hoito- ja harrastusvälineitä, kodintekstiileitä, ensivaatekerta, kalusteita, leikkikaluja sekä perhehoidon kannalta välttämättömiä asunnonmuutostöitä. Hankinnoista on keskusteltava etukäteen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Käynnistämiskorvaus maksetaan aina laskelman pohjalta, kuitteja vastaan tai ennakoon. Mikäli hoitosuhde kestää alle kolme (3) vuotta, perhehoitaja on velvollinen palauttamaan tavarat/välineet takaisin kunnalle tai yhteistoiminta-alueelle, antamaan ne lapsen mukaan seuraavaan sijaishuoltopaikkaan tai korvaamaan kustannukset.

5.2 Harrastusmenot

Lapsen harrastusmenot korvautuvat pääsääntöisesti kulukorvauksen kautta edellä mainitusti. Erityisten harrastusten tai harrastusvälineiden aiheuttamat erityiset kulut voidaan korvata lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sitä arvioidessa. Kuluista on esitettävä selvitys, harrastuksen on liityttävä lapsen asiakassuunnitelmaan ja erityisen hoidon sekä kasvatuksen toteuttamiseen. Erikseen korvattavat kulut ovat aina harkinnanvarainen yksilöllinen ratkaisu, jonka tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

5.3 Terveystenhuoltomenot

Kulukorvaukseen sisältyvät tavanomaiset perusterveydenhuollon kustannukset kuten terveystarkastusmaksut, lääkärikäyntimaksut, lääkekustannukset infektiosairauksista jne. Erikseen korvataan sairaalamaksut (hoitopäivät) ja silmälasit (kustannusarvio toimitettava etukäteen). Lapsen terapia korvataan. Terapian tarve täytyy olla lääkärin toteama ja tarpeen mukaan kuntoutustyöryhmässä hyväksytty. Terveystenhuollon matkakustannukset on haettava ensisijaisesti Kelasta, omavastuuosuus korvataan. Mikäli perhehoitopalkkiota on korotettu vammaistuen perusteella, matkakustannuksia tai omavastuita ei erikseen korvata. Sijoitetun lapsen terveystenhuollossa tulee käyttää ensisijaisesti julkista terveystenhuoltoa.

5.4 Toisen asteen opinnot

Erikseen korvataan opiskelusta aiheutuvat suuret kustannukset kuten oppikirjat, erityisvaatetus, muut välttämättömät erityisvälineet sekä matkakulut (Kelan koulumatkakorvauksen ylittävältä osalta ym. opiskelusta aiheutuvat erityiset kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata). Lapsella ja nuorella on edelleen oikeus käyttövaroihin. Perhehoidossa olevan alle 25-vuotiaan keskiasteen tai lukion sekä ensimmäisen ammattitutkinnon suorittamisesta johtuvat kulut korvataan edellä esitetyllä tavalla eikä nuoren tarvitse kattaa näitä opintolainalla. Hankinnat korvataan esitettyjä kuitteja vastaan. Lähtökohtaisesti lapsen tai nuoren opintoraha peritään hoidonkorvauksena.

Jos sijoitettu lapsi muuttaa perhehoitoperheestä alaikäisenä opiskelemaan (pitkien välimatkojen takia), esim. koulun asuntolaan, niin perhehoitajien hoivavastuu säilyy. Perhehoitaja huolehtii ja tapaa lasta asuntolaan päin.

5.5 Varhaiskasvatus

Kunnallisen varhaiskasvatuksen kustannukset ja julkisen sektorin tuottamaan aamupäivä-/ iltapäivä -kerhotoimintaan osallistumisen kustannukset korvataan. Varhaiskasvatuksen järjestää perhehoito perheen kotikunta, joka perii kustannukset sijoittavan kunnan varhaiskasvatuksesta. Maksua ei peritä perhehoitajilta.

5.6 Korvaus oman auton käytöstä

Kulukorvaus kattaa pääosin perhehoitajan oman auton käytön sijoitetun lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Erikseen korvataan lapsen sovittuun asiakassuunnitelmanneuvotteluun osallistuminen.

Lapsen harrastuskuljetuksia tai koulukyytejä ei korvata. Perhehoitajan osallistuessa lapsen koulunkäyntiin liittyvään tapahtumaan kuten vanhempainiltaan, sitä ei erikseen korvata. Perhehoitaja laskuttaa matkakustannukset sijoittajan kanssa erikseen sopimalla tavalla. Hyvänä käytäntönä pidetään, että matkakustannukset esitetään korvattavaksi vähintään kolmen kuukauden välein.

5.7 Perhehoitaja ja kodin ulkopuolinen työ

Perhehoitajan kodin ulkopuolisesta työstä tulee sosiaalityöntekijän olla tietoinen sijoittaessaan lasta perhehoitoon. Myös perhehoitajan siirtyessä kodin ulkopuoliseen työhön tulee asiasta neuvotella ja arvioida lapsen tilannetta. Perhehoitaja voi käydä kodin ulkopuolella töissä perhehoitajana toimiessaan. Työelämän lainsäädäntö koskee myös perhehoitajaa ja tarjoaa samoja mahdollisuuksia jäädä pois töistä kuin omien biologisten lasten kohdalla. Oikeus osittaiseen hoitovapaaseen perustuu työsopimuslakiin. Osittaisen hoitovapaan myöntää työnantaja, joten perhehoitaja sopii vapaasta työnantajansa kanssa.

Perhehoitajalla on oikeus jäädä hoitovapaalle ja hoitaa alle 3 -vuotiasta sijoitettua lasta kotona, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta. Perhehoitaja voi saada myös osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen kolmas lukuvuosi päättyy.

Jos työsuhteessa olevan perhehoitajan perheenjäsen tai muu läheinen on erityisen hoidon tarpeessa, työnantajan on pyrittävä järjestämään työt siten, että työntekijällä on mahdollisuus jäädä määräajaksi pois työstä perheenjäsenen tai läheisen hoitamiseksi. Työntekijällä on oikeus tilapäiseen poissaoloon työstä, mikäli hänen välitön läsnäolo on välttämätöntä perhettä kohdanneen, sairaudesta tai onnettomuudesta johtuvan tai ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi. (Työsopimuslaki 4. luku, 3- 7§)

Perhehoitoon sijoitetusta lapsesta ei voi saada kotihoidontukea (Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 19§).

Vuorottelukorvausta ja hoitopalkkiota voi saada yhtä aikaa. Perhehoidon palkkio ei vähennä maksettavan korvauksen määrää. (Vuorotteluvapalaki 2002, 15§) Perhehoitajuudesta ei voi jäädä vuorotteluvapaalle.

Sijoittava kunta ja perhehoitaja sopivat keskenään toimeksiantosopimuksessa mahdollisesta palkkion tarkistamisesta edellä mainituissa tilanteissa.

6. PERHEHOIDON VALVONTA

Valvonta on osa perhehoitoa, perhehoidon lainmukaisuuden arviointia ja seurantaa sekä ehdoton lapsen oikeus. Lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshoidon toteutuu lapsen edun mukaisesti - lapsen

sijaishuollon aikaisia oikeuksia toteuttaen ja että lapsi saa tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet.

Sijoittajakunnan sosiaalityöntekijän käynnit sijaishuoltopaikassa ovat tärkeä valvonnan keino. Käynneillä on mahdollisuus seurata sijaishuoltopaikan toimintaedellytyksiä sekä lasten hoidon ja kasvatuksen periaatteita. Sijaishuoltopaikassa käydessään sosiaalityöntekijän tulee tavata lapsi sekä ja keskustella hänen kanssaan myös kahden kesken, jotta lapsi voi kertoa luottamuksellisesti omasta tilanteestaan ja kokemuksistaan. Lapsen kokemus hoidosta ja huolenpidosta on tärkeä sijaishuollon tavoitteita lapsikohtaisesti arvioitaessa. (Lastensuojelulaki 53 § 2 momentti)

Sijaishuoltopaikan toiminnassa havaituista puutteista tai epäkohdista on syytä keskustella heti yhdessä sekä lapsen että sijaishuoltopaikan kanssa. Näin sijaishuoltopaikalla on mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä tilanteesta sekä tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi siten kuin yhdessä sovitaan. Kokonaistilanteen selvittämiseksi on syytä myös kartoittaa huoltajan ja muiden viranomaisten näkemyksiä tilanteesta. Asioiden välitön ja avoin selvittäminen luo edellytyksiä keskinäisen luottamuksen säilymiselle ja nopealle puuttumiselle.

Jos lapsen sijoittanut kunta havaitsee sijaishuoltopaikan toiminnassa epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa asiasta välittömästi lapsen sijoituskunnalle. Tämän lisäksi tulee epäkohdista ilmoittaa aluehallintovirastolle ja tiedossa oleville muille lapsia kyseiseen paikkaan sijoittaneille kunnille. (Lastensuojelulaki 79 §).

Perhehoidon valvonnassa nojataan kansallisiin sijaishuollon laatukriteereihin (sosiaali- ja terveysministeriön julkaisut).

Tervetuloa yhteiselle matkalle perhehoidon ihmeelliseen maailmaan!